

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kilpiö, Juha-Pekka

Title: Muistiinpano: Roland Barthesin Vita Nova

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Kilpiö & Osuuskunta Poesia, 2018

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kilpiö, J.-P. (2018, 15.4.2018). Muistiinpano: Roland Barthesin Vita Nova. Noesis : puhetta runoudesta. <http://noesis.fi/muistiinpano-roland-barthesin-vita-nova/>

MUISTIINPANO: ROLAND BARTHESIN VITA NOVA

JUHA-PEKKA KILPIÖ

15.4.2018

Toukokuussa 1976 Barthes valittiin, Foucault'n myötävaikutuksella, kirjallisen semiologian professoriksi Collège de Franceen. Professorien tehtäviin kuului vuosittainen yleisölle avoin luentosarja. Barthesin kolmas ja viimeinen oli otsikoltaan "La Préparation du roman" ("Romaanin valmistelu"), ja se pidettiin aina lauantaisin aamupäivällä. Ensimmäisellä luennolla joulukuun toisena 1978 hän kertoo pienen omaelämäkerrallisen anekdootin. Aiemmin samana vuonna, tarkemmin 15. huhtikuuta 1978, matkallaan Casablancassa, ajean iltapäivän keskellä, Barthes koki eräänlaisen epifanian tai "kääntymyksen". Hän kertoo, että päätti muuttaa elämänsä suunnan, aloittaa uuden elämän – omistautua täydellisesti kirjallisuudelle: "kirjoittaa, niin kuin en olisi koskaan ennen kirjoittanut: eikä muuta kuin kirjoittaa".

Saattaa kuulostaa oudolta tai vähintään redundantilta – mitä Barthes sitten oli tehnyt koko elämänsä ellei kirjoittanut? Kääntymyksen taustalla vaikutti Danten *La Vita Nuova*, ja siihen viitaten Barthes toteaa luennossaan, että uuden elämän voi aloittaa vain, jos omaksuu samalla uuden tavan kirjoittaa. Hänelle se merkitsi, kuten luentosarjan otsikko osoittaa, juuri romaania. Pariisin intellektuellipiireissä oli jo vuosia kiertänyt huhu, että esseistillä ja teoreetikolla on tekeillä romaani. Kääntymyksen seurauksena ja yhtä jalkaa luentosarjan kanssa Barthes ryhtyi tosiaan valmistelemaan sellaista – latinankielisellä otsikolla *Vita Nova*–, mutta siitä ehti valmistua vain muistiinpanoja ennen kuin hän kuoli auto-onnettomuuden seurauksiin 26.3.1980.

Toinen esikuva oli Proustin *Kadonnutta aikaa etsimässä*. Suunnitelman taustalla voi aavistaa tutun haaveen, että olisi mahdollista kirjoittaa totaalinen ja kaikenkattava teos – haaveen, joka aina ja kaikkialla vangitsee romaanikirjailijoiden mielikuvituksen, eritoten silloin kun on tarkoitus vastata jonkin ajanhengen haasteisiin.

On tietysti välttämätöntä, että romaanihanke jää kesken ja epäonnistuu. Barthes myöntääkin sen viimeisellä luennolla: ei ole mitään romaania, jonka voisi vetäistä hatusta. Ja on jo melkein liian kohdallista, että viimeinen teksti, jonka Barthes ehti kirjoittaa valmiiksi ja joka löytyi hänen kirjoituskoneestaan, essee Stendahlista, oli otsikoltaan "On échoue toujours à parler de ce qu'on aime" ("Aina epäonnistuu puhuessaan siitä, mitä rakastaa").

Barthesin jäämistöön sisältyy 8-sivuinen synopsis *Vita Novasta*. Jo yksi näistä alkuvaiheen muistiinpanoista viittaa epäonnistumiseen ja lajien solmiutumiseen, ellei jopa epäonnistumiseen lajina:

Kirjallisuus: pelkkä initiaatio? Pettymyksiä, kyvyttömyyttä?

– Tehty jo: Essee.

– Fragmentti. Päiväkirja. Romaani.

– Huumori.

– Nostalgia

Se kommentoi samalla Barthesin omia vaihteita kirjoittajana. Fragmentti saattaa tosin olla se, joka ei sovi joukkoon. Fragmentaarisuus koskee tekstin materiaalisia olosuhteita ja genealogiaa. Murtuva ja kuluva kieli tuottaa harvoin tasalaatuisia syrjiä, joten fragmentista ei ehkä ole minkään tekstilajin perustaksi. Fragmentti on sikäli epämuoto, ettei sitä voi määritellä esimerkiksi stilistisin eikä kerronnan termein.

Jos Barthesin myöhäistuotannolla – ”myöhäisellä Barthesilla” – on jokin yhteinen nimittäjä, niin romaani. Se kiertyy aina obsessiivisesti takaisin romaanin kysymyksiin (kuten psykoanalyttiseen sanastoonkin). *Incidents, Pariisin iltoja, Rakastuneen kielellä ja Roland Barthes par Roland Barthes* ovat kaikki eri tavoin kertovia tekstejä. Ne yhdistelevät päiväkirjaa, romaania ja omaelämäkertaa mutta myöntymättä täysin millekään lajille, ennemmin lajin kaltaisena, sillä esanssi on aina kiinnostavampi vaihtoehto. Erityisen kuvaava on viimemainitun lause: ”Tämä kaikki tulisi kuvitella jonkun romaanihenkilön sanomaksi – tai useiden.” Niiden muoto sen sijaan on fragmentti. Myöhäistuotanto on perustavalla tavalla fragmentaarista, mikä tarkoittaa, että se on myös syntyjään paradoksaalista, toisin sanoen *doxan* eli vallitsevan järjestyksen sivussa.

Jos syntyprosessiin kuuluu, että aine hajoaa ja rapautuu, fragmenttia ei ehkä voi ryhtyä tietoisesti kirjoittamaan. Se epäonnistuu väistämättä fragmenttina. Ei ole oikeastaan mahdollista valmistaa fragmenttia, ainoastaan valmistella. (Niitä voi ehkä valmistaa muitten teksteistä niin, että siteeraa katkelman – ja toivoo, että alkuteksti katoaa.)

Fragmentilla on siis hankala suhde painettuun tekstiin ja kirjaan, mutta Barthesin kirjoituskäytäntöjä se luonnehtii osuvasti. Hän kehitti jo varhain, lukiessaan Michelet’tä ensi kertaa 40-luvulla, tavan tehdä muistiinpanoja ja kopioida lainauksia irrallisille paperilapuille. Myöhemmin hän systematisoi menetelmän ja ryhtyi käyttämään varsinaisia kortistokortteja ja arkistoimaan niitä teemoittain. Kirjalliseen jäämistöön kuuluu kaikkiaan 12 250 muistiinpanolappua. On mahdollista, että 1064 kortistokorttia, jotka oli koottu otsikon ”Grand fichier” alle, oli tarkoitus sisällyttää romaaniin. Ennemmin kuin totaalista teosta, muistiinpanot ehkä lähestyvät toista utooppista horisonttia: pelkkää kirjoitusta, jotain mikä edeltää kaikkia moodeja ja lajityyppejä. Kortistokortteihin perustuva menetelmä näkyy tietyin osin julkaistussa myöhäistuotannossa, erityisesti *Barthes par Barthesin ja Rakastuneen kielen* hakusanarakenteissa. Ne eivät silti voi välttää sitä lopullisuutta, joka aina määrittää painettua julkaistua tekstiä.

Romaanin sijaan sellainen uusi laji, joka käy yksiin uuden elämän kanssa, voisi yhtä hyvin olla ”suunniteltu kirja”, melkein oma pienoisen genrensä. *Barthes par Barthesissa* niitä ovat esimerkiksi *Halun päiväkirja, Ruuan ensyklopedia, Homoseksuaalisuuden diskurssi ja Tuhat fantasiaa*. Hakusanan ”Plus tard” alla niistä mainitaan, että lykättyinä ne eivät ole yhtään vähemmän olemassa vaan voivat palata elämään minä hetkenä tahansa. (Samaa sarjaa on erään esseän parenteesi, jossa ehdotetaan rajoitteenalaista tekstiä: voisiko kirjoittaa musiikista ilman yhtäkään adjektiivia?)

Virtuaalinen osa saattaa siis olla minkä tahansa tuotannon keskeisin. Leevi Lehto (yksi Barthesin suomentajista muuten) tiivistää tämän, kun hän Eino Leino -esseessään kirjoittaa, että ”maailmassa on aina muutakin kuin se – usein mitätön – mikä nyt vain on sattunut pääsemään toteutumaan. Olematonkin – ja usein vallankin se – on olemassa.” (Myös valmiin ja kokonaisen teoksen voi parhaassa tapauksessa saattaa jälleen tämänkaltaiseen tilaan, aivan kuten Gérard

Genetten tiivistelmä *Kadonneesta ajasta* on monin verroin kiehtovampi kuin ”itse teksti” eikä yhtään vähemmän kertomus: ”Marcelista tulee kirjailija.”)

Loppujen lopuksi vain romaanihanke onnistuu fragmenttina, koska myös pysyy sellaisena. Tällöin aikeessa, kääntymyksessä itsessään, on jo romaania yllin kyllin, ja sikäli päivämäärä ansaitsisi paikan esimerkiksi Bloomsdayn rinnalla. Muttei välttämättä ole sanottu, kumpi ajankohta on olennaisempi, kokemisen vai kertomisen.

Jyväskylässä 15.4.2018

Kirjallisuus

Barthes, Roland 1975. *Roland Barthes par Roland Barthes*. Paris: Seuil.

——— 2004. *La préparation du roman. Cours au Collège de France, 1978–1979 et 1979–1980*. Texte annoté par Nathalie Léger. Paris: Seuil.

——— 2011. *The Preparation of the Novel. Lecture Courses and Seminars at the Collège de France (1978–1979 and 1979–1980)*. Transl. Kate Briggs. New York: Columbia University Press.

Lehto, Leevi 2017. ”Suloinen kuulla kuitenkin tuo oisi.” *Suomenkielisen maailmankirjallisuuden mahdollisuudesta ja vähän muustakin. Esseitä 2010–2017*. Helsinki: ntamo.

Samoyault, Tiphaine 2017. *Barthes. A Biography*. Transl. Andrew Brown. Cambridge: Polity Press.